

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo zaštite okoliša
i zelene tranzicije

Izvješće o provedbi akcije Jeste li ih
vidjeli? – proljetnice 2025. godine

KLASA: 352-04/25-01/12

URBROJ: 517-08-2-1-2-25-1

Naslov dokumenta:

Izvješće o provedbi akcije: Jeste li ih vidjeli? – proljetnice 2025. godine

Izradila:

Tamara Kirin

Autor fotografije na naslovnici:

Biljana Janev Hutinec

Zagreb, rujan 2025.

Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije, Radnička cesta 80, 10000 Zagreb, Hrvatska,
<https://mzozt.gov.hr/>

Sadržaj

Sadržaj	1
1. Uvod	3
2. Metoda prikupljanja podataka	3
2.1. Opis projekta	3
3. Rezultati akcije	4
3.1. Analiza dostavljenih podataka	4
3.1.1. Proljetnice	5
3.1.2. Strogo zaštićene vrste	5
3.1.3. Orhideje	6
3.1.4. Visibaba (<i>Galanthus nivalis</i> L.)	7
3.1.5. Velika sasa (<i>Pulsatilla grandis</i> Wender.)	8
3.1.6. Obična kockavica (<i>Fritillaria meleagris</i> L.)	9
4. Zaključci	10
1. Popis literature	11

Popis kratica

FCD	Flora croatica database
MZOZT	Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije
OPKK	Operativni program „Konkurentnost i kohezija“ 2014. – 2020
ZZOP	Zavod za zaštitu okoliša i prirode

1. Uvod

Proljetnice su skupina biljaka koja je određena jednom zajedničkom značajkom, vremenom cvatnje. Kao što im ime kaže to su biljke koje cvjetaju u proljeće, na samom početku vegetacijske sezone. Vjerojatno je baš ta karakteristika zaslužna za veliki interes javnosti za ove vrste. Iako su dobro poznate (o njima se uči već u školi, a spominje ih se kroz čitav život), još uvijek je rasprostranjenost nekih nedovoljno poznata. Rasprostranjenost se s vremenom i mijenja, što je razlog više da se prisutnost proljetnica na pojedinom području prati i bilježi. Pretjerano sakupljanje je najveća prijetnja za proljetnice. Druga prijetnja je uništavanje staništa (širenje građevinskih područja, pretvaranje livada u obradive površine, krčenje šuma, odvodnjavanje i melioracija područja,...). Nacionalni i međunarodni propisi danas pomažu u zaštiti i osiguravaju opstanak ovih vrsta.

Jedan od najvažnijih europskih propisa o očuvanju prirode je Direktiva Vijeća 92/43/EEZ od 21. svibnja 1992. o očuvanju prirodnih staništa i divlje faune i flore, tzv. Direktiva o staništima. Ona u svojim dodacima od proljetnica navodi visibabu i veliku sasu. Velika sasa nalazi se na Dodatku II, dakle proglašena je vrstom od interesa zajednice čije očuvanje zahtijeva određivanje posebnih područja očuvanja, a visibaba na Dodatku V, dakle radi se o vrsti od interesa za zajednicu čije uzimanje u prirodi i iskorištavanje mogu biti predmet mjera upravljanja.

Zbog želje za širenjem znanja o ove dvije vrste 2024. godine nastala je ideja o uključivanju javnosti u sakupljanje podataka o njihovoj rasprostranjenosti. S obzirom da su i brojne druge proljetnice obuhvaćene nacionalnim ili međunarodnim zakonodavstvom vezanom za zaštitu prirode, akcija je proširena na dojave svih proljetnica.

ZZOP na godišnjoj razini provodi akcije uključivanja javnosti u očuvanje vrsta raznih skupina prikupljanjem podataka o opažanjima pod zajedničkim nazivom „Jeste li ih vidjeli?“. Trenutno se na spomenuti način uspješno prikupljaju opažanja saproksilnih kornjaša i periski, a proljetnice su najnovija skupina uključena u akciju.

Akcija je 2024. godine započeta tada standardiziranom metodom sakupljanja podataka preko obrazaca za dojavu izrađenog preko alata Survey123 unutar ArcGIS Online sučelja (<https://survey123.arcgis.com/share/51aa766e9dd646c1b36cd9e01af717bc>). Kako bi se olakšalo i unos i sakupljanje podataka 2025. godine čitava akcija „Jeste li ih vidjeli?“ preseljena je na online aplikaciju iNaturalist (<https://www.inaturalist.org/projects/jeste-li-ih-vidjeli-proljetnice>), povezanu s BioAtlasom – Atlasom bioraznolikosti Hrvatske (<https://bioatlas.biportal.hr>).

2. Metoda prikupljanja podataka

2.1. Opis projekta

U online aplikaciji iNaturalist započet je projekt sakupljanja opažanja proljetnica u periodu od 1. siječnja – 1. svibnja 2025. godine na području čitave Republike Hrvatske. U projektu su se bilježila opažanja:

- Rodova: *Ajuga*, *Allium*, *Anemone*, *Anemoides*, *Arabis*, *Calenudula*, *Caltha*, *Cardamine*, *Chrysosplenium*, *Crocus*, *Cyclamen*, *Daphne*, *Erythronium*, *Euphorbia*, *Friutillaria*, *Galanthus*, *Helleborus*, *Hepatica*, *Hyacinthus*, *Isopyrum*, *Lamium*, *Lathyrus*, *Leucoyum*, *Muscari*, *Narcissus*, *Primula*, *Pulsatilla*, *Ranunculus*, *Romulea*, *Sanicula*, *Scilla*, *Scrophularia*, *Stellaria*, *Tussilago*, *Veronica*, *Vicia*, *Vinca* i *Viola*.
- Porodica: *Orchidaceae*
- Razreda: *Liliopsida* te
- Vrste: *Eranthis hyemalis*, *Lathrea squamaria*.

Opažanja zabilježena kroz aplikaciju provjeravaju drugi korisnici. Sukladno broju validacija koje je neko opažanje dobilo, njegova ocjena kvalitete može biti (Ležerno, Potreban ID ili Istraživačka ocjena). U konačne rezultate ovog projekta uzimana su samo validirana opažanja (Istraživačka ocjena).

U akciju su uključeni rodovi vrsta koje su prijavljene u prošlogodišnjoj akciji. Umjesto vrsta, odabrani su rodovi kako se ne bi propustila neka zanimljiva srodna vrsta. Budući da veći broj rodova jednosupnica sadrži proljetnice (tulipani, kockavice, ljiljani, kestenjače i dr.) odlučeno da će se u projektu prikupljati podaci o svim jednosupnicama. Ovo je, međutim, uzrokovalo bilježenje opažanja velikog broja vrsta koje izlaze izvan klasičnog poimanja proljetnica (npr. trave) stoga se rezultat o opaženom broju vrsta treba uzeti se rezervom, a u budućim akcijama će se preciznije definirati vrste koje su uključene u akciju.

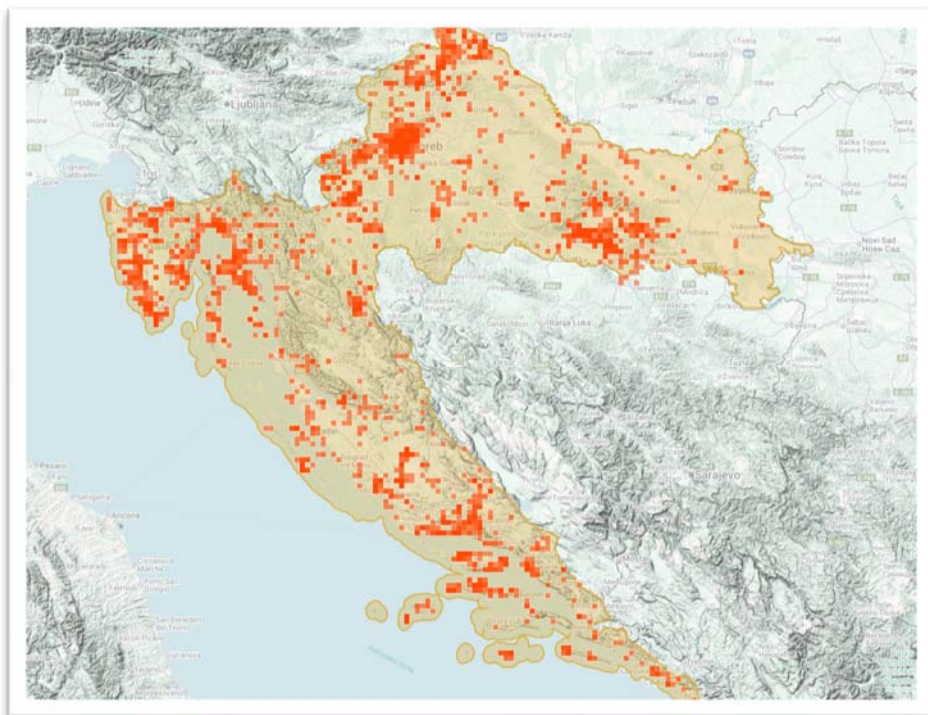
Tokom projekta pisan je dnevnik na kojem su zanimljivosti iz rezultata od prošlogodišnje akcije.

3. Rezultati akcije

3.1. Analiza dostavljenih podataka

Ukupno je u akciji sudjelovalo 773 opažača, prijavljeno je 10.121 opažanje i zabilježena je 541 vrsta.

Najčešće prijavljene vrste bile su: obični jaglac (*Primula vulgaris* Huds.), visibaba (*Galanthus nivalis* L.), mali kaćun (*Orchis morio* L.), bijela šumarica (*Anemone nemorosa* L.) i perzijska čestoslavica (*Veronica persica* Poir.).

Slika 1. Prostorna rasprostranjenost opažanja u Hrvatskoj.

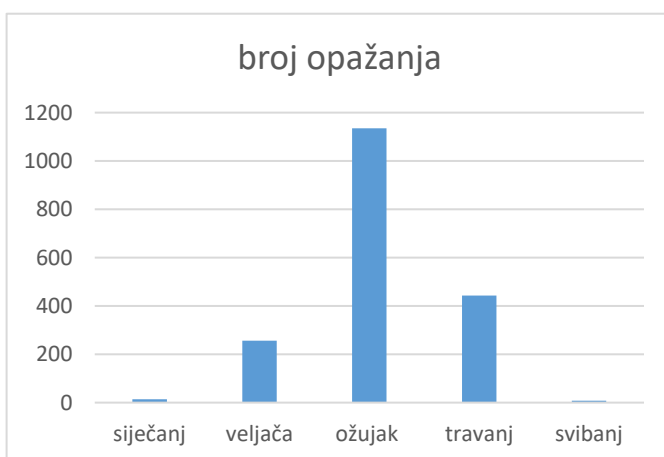
3.1.1. Proljetnice

Ukoliko se iz opažanja izdvoje samo vrste koje klasično opisujemo kao proljetnice onda se kroz projekt sakupilo 1.861 opažanja. Najčešćih 10 su prikazane u tablici 1.

Tablica 1. Najčešćih 10 vrsta proljetnica prijavljenih tokom 2025. godine.

HRVATSKI NAZIV	STRUČNI NAZIV	BROJ OPAŽANJA
Obični jaglac	<i>Primula vulgaris</i> Huds.	245
Bijela šumarica	<i>Anemone nemorosa</i> L.	143
Heuffolov šafran	<i>Crocus heuffelianus</i> Herb.	113
Crvena košutica (pasji zub)	<i>Erythronium dens-canis</i> L.	111
Bijela ljubica	<i>Viola alba</i> Besser	108
Modra jetrenka	<i>Hepatica nobilis</i> Schreb.	104
Kitnjasta presličica	<i>Muscari comosum</i> (L.) Mill.	71
Obična kockavica	<i>Fritillaria meleagris</i> L.	71
Mirisavi kukurijek	<i>Helleborus odoratus</i> Willd.	68
Crvena mrtvica	<i>Lamium purpureum</i> L.	68

Najviše opažanja proljetnica sakupljeno je u ožujku, a dan sa najviše opažanja je nedjelja 9. ožujka.

Graf 1. Opažanja po mjesecima.

3.1.2. Strogo zaštićene vrste

Projektom je sakupljeno 356 opažanja vrsta navedenih u Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama (NN 144/13, 73/16). Strogo zaštićene vrste s najviše opažanja su prikazane u tablici 2.:

Tablica 2. Strogo zaštićene vrste s najviše opažanja.

HRVATSKI NAZIV	STRUČNI NAZIV	KRITERIJ UVRŠTENJA NA POPIS	BROJ OPAŽANJA
crnocrveni kukurijek	<i>Helleborus atrorubens</i> Waldst. et Kit.	endem	13
istarski kukurijek	<i>Helleborus multifidus</i> Vis. ssp. <i>istriacus</i> (Schiffn.) Merxm. et Podlech	endem	16
obična perunika	<i>Iris</i> × <i>germanica</i> L.		16

ilirska perunika	<i>Iris illyrica</i> Tomm.	LC	17
blijeda perunika	<i>Iris pallida</i> Lam.		19
jadranska perunika	<i>Iris adriatica</i> Trinajstić ex Mitić	NT	20
crni kukurijek	<i>Helleborus niger</i> L.		20
rascijepani kukurijek	<i>Helleborus multifidus</i> Vis.	endem	24
mirisavi kukurijek	<i>Helleborus odorus</i> Willd.	endem	68
obična kockavica	<i>Fritillaria meleagris</i> L.	VU	69

Ističe se obična kockavica, u Crvenom popisu divljih vrsta Hrvatske procijenjena kao osjetljiva vrsta (VU). Od vrsta kojima je procijenjena ugroženost, zabilježene su još jadranska perunika i ilirska perunika. Procjene ilirske perunike i obične kockavice su iz 2005. godine, a procjena stanja jadranske perunike napravljena je 2015. godine. Baš se na ovim primjerima dobro vidi važnost ovih podataka; naime, opažanja prikupljena akcijama ovog tipa mogla bi pomoći u izradi nove procjene stanja ovih vrsta koje davno nisu procjenjivane.

Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13, 15/18) propisuje da se vrste kojima prijete opasnost od izumiranja, usko rasprostranjeni endemi te vrste za koje to nalažu propisi Europske unije ili drugi međunarodni propisi proglašavaju strogo zaštićenim vrstama. Te su vrste navedene u Prilogu I Pravilnika o strogo zaštićenim vrstama (NN 144/13, 73/16), a strogo zaštićene biljke ne smiju se brati, rezati, sjeći, iskopavati, sakupljati ili uništavati, osim u iznimnim slučajevima, kao što su npr. znanstvena istraživanja, te uz posebno dopuštenje koje izdaje MZOZT.

3.1.3. Orhideje

Iako nisu nazivane proljetnicama kroz projekt je zabilježeno 928 opažanja orhideja, čak 50 vrsta. Najčešće zabilježene vrste orhideja su: mali kaćun (*Orchis morio* L.) (Slika 2), zabilježen na 142 lokaliteta, grimizni kaćun (*Orchis purpurea* Huds.) (Slika 3), zabilježen na 134 lokaliteta i paukolika kokica (*Ophrys sphegodes* Mill.) (Slika 4), zabilježena na 125 lokaliteta. Grimizni kaćun i paukolika kokica također su osjetljive vrste (VU) prema crvenom popisu Hrvatske.

Slika 2. Mali kaćun
(Autor: Irina Zupan)

Slika 3. Grimizni kaćun
(Autor: Biljana Janev Hutinec)

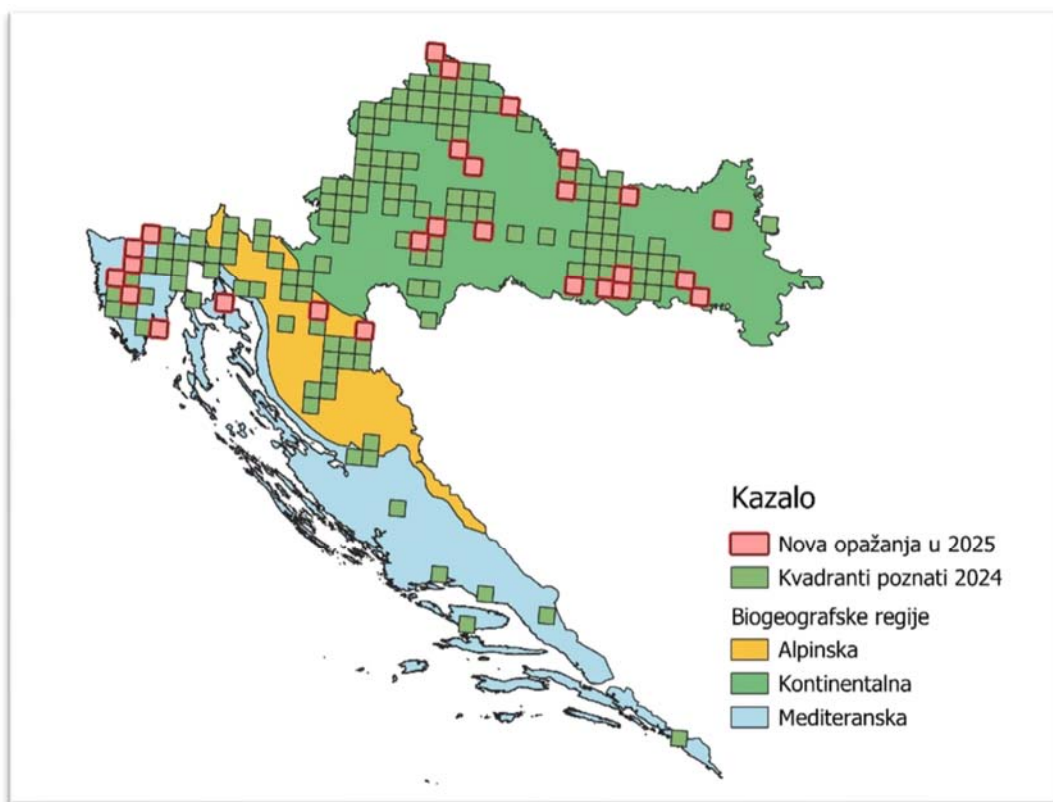
Slika 4. Paukolika kokica
(Autor: Petr Blažek)

3.1.4. Visibaba (*Galanthus nivalis* L.)

U Hrvatskoj je visibaba rasprostranjena na velikom području zemlje, u kontinentalnoj, alpskoj i mediteranskoj biogeografskoj regiji. Podaci prikupljeni ove godine putem iNaturalist povećali su poznatu rasprostranjenost za 27 kvadranta u odnosu na znanje poznato prošle godine nakon završetka akcije „Jeste li ih vidjeli? – proljetnice“. Zbog toga je sadašnja rasprostranjenost visibabe 129 kvadranta 10×10 km (jedinica koja se za potrebe Izvještavanja u stanju očuvnosti koristi prema Direktivi o staništima), odnosno 12 900 km² (Slika 6).

Slika 5. Visibaba (Autor: Marko Doboš)

Slika 6. Poznata rasprostranjenost visibabe 2025. godine.

Zapitali ste se smijete li ubrati visibabu?

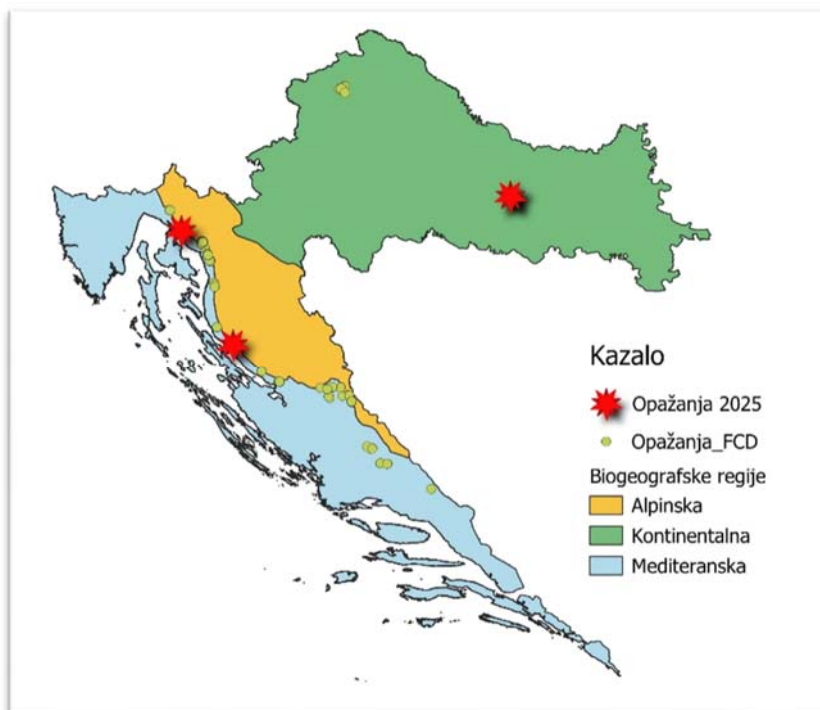
Pravilnik o sakupljanju zavičajnih divljih vrsta (NN 114/17) regulira komercijalno sakupljanje zavičajnih divljih vrsta, ali definira i njihovo sakupljanje za osobne potrebe. Za sakupljanje ovih vrsta u komercijalne svrhe potrebno je ishoditi dopuštenje MZOZT, a sakupljanje se onda dopušta pod uvjetima i u količini koja je propisana u izdanom rješenju. Nositelji dopuštenja dužni su na kraju godine dostaviti izvješće o sakupljenim vrstama. Dopuštenje MZOZT nije potrebno za sakupljanje ovih biljaka za osobne potrebe i za potrebe vlastitog domaćinstva, odnosno kad se njima, njihovim dijelovima ili proizvodima dobivenim od njih ne trguje niti prometuje.

Unatoč zakonima ne treba zaboraviti da su proljetnice najljepše u prirodi, tamo pružaju hranu prvim oparašivačima i tamo pripadaju. Kada ih ubereмо prekidamo djelić jednog čitavog prirodnog ekosustava.

3.1.5. Velika sasa (*Pulsatilla grandis* Wender.)

Veliku sasu nalazimo u brdskom do gorskom pojasu mediteranske, alpinske i kontinentalne Hrvatske. U sklopu istraživanja ove godine rasprostranjenost velike sase nije povećana, međutim potvrđena su opažanja na tri važna lokaliteta (Slika 8). Rasprostranjenost ove vrste vjerojatno je u potpunosti poznata i teško je očekivati da se vrsta nalazi na još nekom lokalitetu. Rezultati ove akcije to i potvrđuju.

Slika 7. Velika sasa (Autor: Dijana Dubrović)

Slika 8. Rasprostranjenost velike sase 2025. godine.

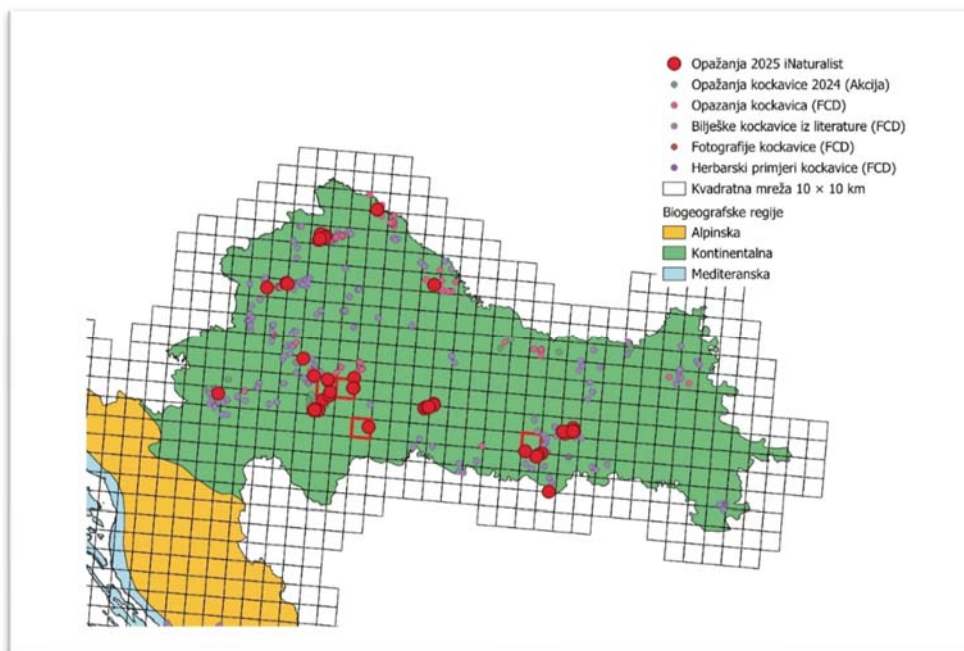
3.1.6. Obična kockavica (*Fritillaria meleagris* L.)

Kao što smo već naveli, 2005. godine (Stančić i dr.) vrsta je uvrštena na Crvenom popisu divljih vrsta Hrvatske u kategoriji osjetljive vrste (VU). Iako nalazi ove vrste nisu rijetki, vrsta je ugrožena zbog osjetljivog staništa (vlažne livade) na kojem dolazi te zbog svoje atraktivnosti sakupljači. Razlozi ugroženosti prema navedenom izvoru su: promjena vodnoga režima, širenje urbanih područja, pretvaranje njezinih staništa u obradive površine, intenzivno iskorištavanjem travnjaka te ubiranje biljaka u proljeće zbog ukrasnih cvjetova. Zbog pravovremenog prepoznavanja negativnog utjecaja, važno je redoviti pratiti ovu vrstu.

Slika 9. Obična kockavica
(Autor: Vesna Andrić)

Tokom ove sezone bilježenja vrsta je zabilježena unutar 4 nova kvadranta 10×10 km (Slika 10). Zahvaljujući novim podacima i činjenici da je od prošle ocjene prošlo 20 godina predlaže se izrada nove procjene ugroženosti ove vrste.

Slika 10.
Rasprostranjenost
prave kockavice
2025. godine.

4. Zaključci

- Zabilježen je velik broj opažanja od kojih njih barem 1.861 pripada vrstama tradicionalno klasificiranim kao proljetnice.
- Projektom je sakupljeno 356 opažanja vrsta navedenih u Pravilniku o strogo zaštićenim vrstama (NN 144/13, 73/16), od čega je najviše opažanja prijavljeno za običnu kockavicu, osjetljivu vrstu prema Crvenom popisu.
- Opažanja visibabe znatno su proširila dosadašnje poznavanje vrste stoga je broj kvadrata na kojima se bilježi rasprostranjenost ove vrste porastao za 26 % u odnosu na stanje poznato prošle godine nakon završetka akcije.
- Akcija je ponovno potvrdila veliki interes javnosti za prijavljivanje proljetnica
- iNaturalist aplikacija potvrđena je kao iznimno učinkovit alat za sakupljanje informacija o opažanju sastavnica bioraznolikosti (u ovom slučaju proljetnica).
- Opažanja vrsta od strane javnosti izuzetno su vrijedna u utvrđivanju i praćenju njihove rasprostranjenosti.

Popis literature

Jasprica, N., Jadan, Z. (2005): *Ophrys sphegodes* Mill. (HRCP003180). U: „Crveni popis divljih vrsta Hrvatske“. Dostupno na: <https://crvenipopis.haop.hr/preglednik/3180>. Zavod za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Pristupljeno: 23.9.2025.

Kirin, T., Pavlinić, M., Rumin P. (2024): Izvješće o provedbi akcije: Jeste li ih vidjeli? – proljetnice 2024. godine. Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije, Radnička cesta 80, 10000 Zagreb, Hrvatska,

Nikolić, T. ur. (2005-nadalje): Flora Croatica Database (URL <http://hirc.botanic.hr/fcd>). Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu. (datum pristupa: 9.9.2025.)

Nikolić T. (2020a): Flora Croatica – vaskularna flora Republike Hrvatske, Volumen 1. Uvodni dijelovi, sinopsis porodica, opće kazalo, literatura i dr. Alfa d. d., Zagreb.

Nikolić T. (2020b): Flora Croatica – vaskularna flora Republike Hrvatske, Volumen 2. Ključevi za determinaciju s pratećim podacima: Equisetidae, Lycopodiidae, Ophioglossidae, Polypodiidae, Cycadidae, Ginkgooidae, Gnetales, Pinidae, Magnoliidae – porodice A – FAB. Alfa d. d., Zagreb.

Nikolić T. (2020c): Flora Croatica – vaskularna flora Republike Hrvatske, Volumen 3. Ključevi za determinaciju s pratećim podacima: Magnoliidae – porodice FAG-ZYG. Alfa d. d., Zagreb.

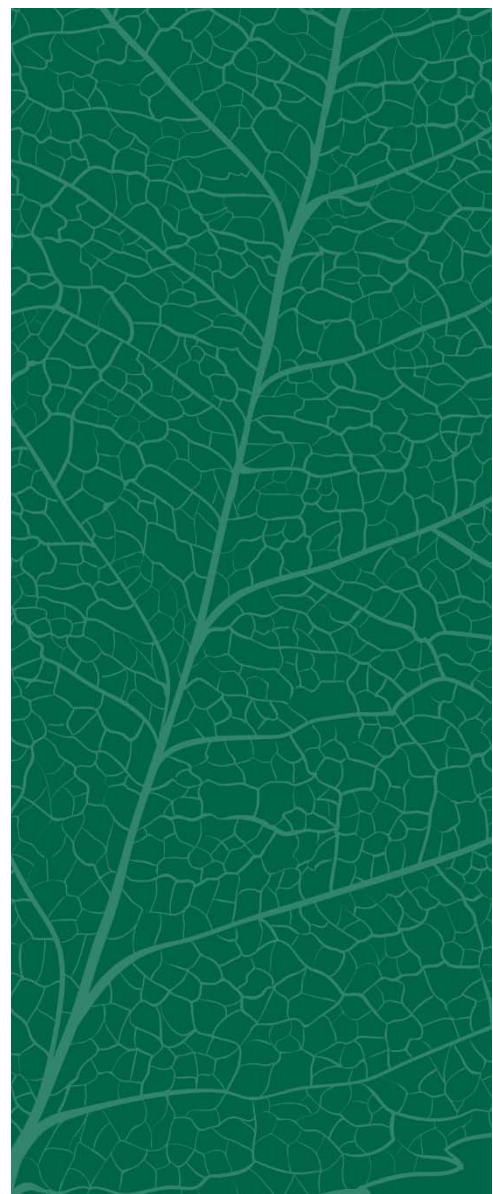
Pavletić, Z., Vrbek, M., Jadan, Z. (2005): *Orchis purpurea* Huds. (HRCP003200). U: „Crveni popis divljih vrsta Hrvatske“. Dostupno na: <https://crvenipopis.haop.hr/preglednik/3200>. Zavod za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Pristupljeno: 23.9.2025.

Pravilnik o sakupljanju zavičajnih divljih vrsta, Narodne novine 114/17

Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama, Narodne novine 144/13, 73/16

Stančić, Z., Nikolić, T., Štefan, A. (2005): *Fritillaria meleagris* L. (HRCP002698). U: „Crveni popis divljih vrsta Hrvatske“. Dostupno na: <https://crvenipopis.haop.hr/preglednik/2698>. Zavod za zaštitu okoliša i prirode Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja. Pristupljeno: 23.9.2025.

Zakon o zaštiti prirode, Narodne novine 80/13, 15/18, 14/19, 127/19

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo zaštite okoliša
i zelene tranzicije

Radnička cesta 80, 10000 Zagreb
Tel. + 385 1 4886 840
<https://mzozt.gov.hr/>